

Değerli Konuklar, Kıymetli Basın mensupları,

Sizi, şahsım ve TÜSİAD Yönetim Kurulu adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Dünya Ekonomik Forumu tarafından bu sene 19’uncusu yayınlanan, Küresel Riskler Raporu’nun tanıtım toplantısı için, sizlerle bir araya gelmekten memnuniyet duyuyoruz. Konferansımızın tüm katılımcılara faydalı ve ufuk açıcı olmasını temenni ediyorum.

Bugün kıymetli konuşmacılarımız ile birlikte, iş dünyasını çok ilgilendiren küresel riskleri konuşacağız.

Risklerin iş dünyası üzerindeki etkilerinden bahsetmeden önce, raporun hemen ilk bölümlerinde dikkatimi çeken bir konuyu aktarmak istiyorum. Raporda yer alan anket sonuçlarına göre, 2 yıllık vadede katılımcıların sadece %16’sı küresel görünümün stabil veya sakin olacağını düşünürken, 10 yıllık vade için bu oran %9’a geriliyor. 10 yıllık vadede küresel görünümün türbülanslı veya daha kötü olmasını bekleyenlerin oranı ise %63. Bu durum risk çeşitlerinden bağımsız, zorlu bir süreç yaşayacağımıza işaret ediyor.

Sadece küresel ekonominin bugün içinden geçtiği süreç dahi, kendi içinde önemli belirsizlikler barındırıyor. Her ne kadar ekonomiyi jeopolitik risklerden, sosyal konulardan ayıştırmamız zor olsa da, sadece global enflasyondaki seyir ve merkez bankalarının yarattığı belirsizlik bile iş dünyası açısından çok yakından takip edilmesi gereken bir süreç. Örneğin Avrupa’da savaş kaynaklı yaşanan ama tüm ekonomiye sirayet eden durgunluk dönemi, ihracatımız açısından bizleri çok ilgilendiriyor ve risk oluşturuyor. Öte yandan Çin’den uzun bir süre pay kapmayı konuşan iş dünyamız, yeniden o payı Çin’e kaptırmış durumda. Bizlerse içeride enflasyon ve kur ile mücadele ederken, hem global fırsatları kaçıırız, hem de bu global riskleri yeterince öngöremeden ve değerlendiremeden uzun vadeli bir strateji oluşturamıyoruz.

Daha büyük resme bakacak olursak, bu risklerin bir kısmı da elbette ki, jeopolitik kaynaklı oluyor. Yaklaşık son 20 yıldır, küreselleşmenin ekonomik ve siyasal anlamda beklentileri yerine getiremediği, sistemden hoşnutsuzlukların ve buna paralel tepkilerin ortaya çıktığı bir dönemin içindeyiz:

- Küresel liberal düzen olarak adlandırılan sistemin ana öğelerinden olan demokrasi, popülizmle;
- Serbest ticaret ve ekonomik işbirliği, öngörülebilirliğin gerilemesi ve korumacılıkla;
- Uluslararası ittifaklar ve barış ise jeopolitik gerilimlerle, çatışmalarla sarsılıyor.

Siyaseten daha parçalı, ideolojik olarak daha dağınık ve toplumsal anlamda genç kuşakların önceki kuşaklara göre geleceklerinden daha az umutlu olduğu bir dönemdeyiz.

2010’larda dünyada yükselişi belirginleşen aşırı sağ geçici bir olgu değil, bir türlü çözülemeyen yapısal sorunların bileşik bir ürünü olduğu bugün daha iyi anlaşıyor.

Önümüzde Avrupa parlamentosu ve ABD Başkanlık seçimleri var. Sonuçlardan bağımsız olarak, aşırı sağ etki alanını genişletiyor ve siyaset yelpazesinde merkeze daha yakın akımlara da hiza veriyor. Bu durum demokrasilerin geleceği açısından önümüzde oldukça riskli bir dönem olacağına işaret ediyor.

- ABD-Çin rekabetinin daha da sertleşmesi,
- Ukrayna-Rusya savaşının uzaması,
- İsrail-Hamas çatışmasının bir yandan Orta Doğu'yu giderek istikrarsızlaştırması, bir yandan da Batı demokrasilerindeki aksaklıkları göz önüne getirmesi gibi, küresel sorunlar daha fazla çatışma değil, küresel uyum ve çözüm gerektirir. Bunların küresel ortak sorunlar olduğu bilinciyle hareket edilmesi gerekiyor.

Değerli Konuklar,

Pandeminin tetiklediği değişimler, iklim değişikliğinin etkileri ve savaşların neden olduğu siyasi istikrarsızlıklar ile göçler, pek çok parametrenin değişimine neden oluyor. Bu değişimlerin sonuçları ise zorlaşan enflasyon koşulları, baskı altında kalan büyüme ve daralan ticaret hacmi olarak karşımıza çıkıyor. Tüm bu gelişmeleri, bir diğerini hesaba katmadan anlamaya çalışmak mümkün değil. Bu nedenle, bugün istişare edeceğimiz konuların iş dünyasının geleceği açısından oldukça kritik olduğunu düşünüyorum.

Küresel Riskler Raporuna baktığımızda bundan sonraki dönemde karşımıza 3 temel konuda riskler çıkıyor.

- İklim değişikliği, ani hava olayları gibi çevresel riskler
- Göç, toplumsal kutuplaşma gibi sosyal riskler
- Ve çok önemli olan bir dezenformasyon çağı riski.

Küresel Riskler Raporu'na göre "aşırı hava olayları", "Dünya sistemlerinde kritik değişiklikler", "biyoçeşitlilik kaybı ve ekosistem çöküşü", "doğal kaynaklarda kıtlık" on yıllık vadede en şiddetli çevresel dört risk olarak öne çıkıyor. Nitekim iklim krizi çoktan beri kendisini göstermeye başladı. Ülkemiz de hem iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgelerden birinde yer alıyor, hem de genel kanının aksine doğal kaynakları oldukça sınırlı.

Pek çok araştırmaya göre iklim değişikliğinin ülkemizin orman, bozkır ve diğer bitki örtüsünü, sulak alanlarını ve tarımını olumsuz yönde ve derinlemesine etkileyeceği değerlendiriliyor. Su stresi altında bir ülke olarak su kıtlığı ile karşılaşmaya giderek yaklaşıyoruz. Ülke genelinde kurak alanlar genişliyor. Anadolu'daki buzulların eridiğini gözlemleyen araştırmalar var. Öte yandan, 2023 yılının ilk dokuz ayında, ülkemizde 14 bin 140 hektar orman alanı zarar görmüşken 2021 yılında meydana gelen ve 139 bin 503 hektar orman alanına zarar veren yangınlar hafızalarımızda tazeliğini koruyor. Bir akademik araştırma da Türkiye'deki illerin üçte birinden fazlasının "yüksek" veya "çok yüksek" iklim riski altında olduğunu ortaya koyuyor. 2023 yılında Doğa Koruma Merkezi'nin ve değerli akademisyenlerin katkısı ile yayınladığımız "Türkiye'de İklim Krizi ile Mücadelede Orman Ekosistemleri ve Yutak Alan Yönetimi" adlı raporda, iklim krizi ile biyoçeşitlilik krizinin etkileşimine ve birbirlerinin etkilerini derinleştirme potansiyeline de dikkat çekmiştik.

Ekolojik sistemleri sağladıkları tüm faydalarla beraber, bütüncül değerlendirerek korumamız ve onarmamız gerekiyor. Kaynak ve enerji verimliliğini, düşük sera gazı salımını sağlayacak teknolojik dönüşüm ve inovasyonu ve sorumlu politikaları içeren bu dönüşüm sürecini tüm paydaşların etkin işbirliği ile ele almalıyız.

Bu süreçte, yakın bir zamanda yayımlanan Ulusal İklim Değişikliği Azaltım ve Uyum Stratejileri ve Eylem Planları ile önümüzdeki dönemde yürürlüğe girecek olan İklim Kanunu önemli fırsatlar. Bu çalışmaları etkin bir şekilde uygulamalı ve ülkemizin yeşil dönüşüm çabalarını ivmelendirecek daha güçlü iklim hedeflerini hayata geçirmeliyiz.

Kıymetli Misafirler,

İçinden geçmekte olduğumuz dönemin çoklu krizler çağı olduğunu hep vurguluyoruz. Dünyada artan eşitsizlikler, bozulan ekonomik koşullar, insan hakları ihlalleri, çatışmalar ya da iklim değişikliği kaynaklı doğal afetlerin yol açtığı gönülsüz – istemsiz göçler, mülteci akınları ve tırmanan kültürler arası çatışma, bu sorunlar yumağının önemli parçaları. Bu sorunlar yoğun bir küresel istikrarsızlık ve belirsizlik riski yaratıyor.

BM Mülteci Örgütü (UNHCR) verilerine göre, dünya genelinde savaş, zulüm, şiddet ve insan hakları ihlalleri nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin sayısı Eylül 2023 sonunda 114 milyonu aştı. 2. Dünya Savaşından sonra ilk kez bu kadar çok sayıda insanın zorla yerinden edildiğine tanık oluyoruz.

Gelişmiş ülkeler, benzeri görülmemiş bir göç patlamasının ortasında ve büyük insan hareketliliğinin ekonomik sonuçları da ortaya çıkıyor. Göçün olduğu ülkelerde sosyo-ekonomik yaşam koşulları değişiyor, yaşam maliyetleri artma riski taşıyor ve bu durum da sosyal riskleri besliyor. Göç olgusu artık her ülkenin gündeminde olması ve dikkatli yönetilmesi gereken bir konu.

Ülkemiz ise son on yıldır farklı koşullarda büyük bir göç gerçeğiyle karşı karşıya ve 2014'ten bu yana en fazla mülteci barındıran ülkelerden biri. Bir yandan Ortadoğu, Asya ve Afrika'dan yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıyayız, öte yandan nitelikli ve yetişmiş insan kaynağımızı, beyin göçü ile kaybediyoruz.

Küresel riskler raporuna göre, önümüzdeki 2 ila 10 yıl içinde ilk 10'daki küresel risk arasında toplumsal kutuplaşma, ekonomik fırsatların eksikliği ve gönülsüz göç konuları toplumsal açıdan ön planda.

Eğitimli ve deneyimli insanlarımız her zamankinden yüksek bir hızda yurtdışına göç ediyor. Bu süreci tersine çevirmek için eğitimle istihdam arasındaki bağı da güçlendirmek zorundayız. Beyin göçünü tersine çevirmek istiyorsak, ekonomik alanda yapılacak reformların yanında tüm özgürlük alanlarında, hukukun üstünlüğünde, dil, din, ırk, cinsiyet, köken ayrımı olmadan tüm eşitsizliklerle mücadelede, çevre ve iklim krizine duyarlılıkta başta olmak üzere pek çok önemli konuda taviz vermeksizin ilerleme kaydetmeye ihtiyacımız var. Gençlerimizin kendi potansiyellerini özgürce gerçekleştirebilecekleri bir iklimi de bu ülkede yaratmak zorundayız.

Kıymetli Misafirler,

Yapay zekâ, kuantum hesaplama, siber fiziksel sistemler gibi teknolojik atılımlar dijital devrimi yeniden şekillendiriyor. Yapay zekanın yaygın bir şekilde benimsenmesinin on yıl içinde küresel GSYH'yi %7 (neredeyse 7 trilyon dolar) artırdığı öngörülüyor. Bu oran üretkenliğin %1,5 puan artırılması anlamına geliyor¹. Geniş bant teknolojisinin ve mobil cihaz kullanımının yaygınlaşması ile, veri miktarında muazzam bir artış yaşanırken, veri gizliliği ve güvenliği de sektör ayırt etmeksizin eş zamanlı önem kazanıyor.

¹ <https://www.goldmansachs.com/intelligence/pages/generative-ai-could-raise-global-gdp-by-7-percent.html>

Giderek veriye dayanan ekonomi yapısında, yapay zekâ kullanımının olanaklarını ve risklerini de eş zamanlı düşünmemiz gerekiyor. Yapay zeka tarafından üretilen dezenformasyon ve yanlış bilgilendirme geçen yıl yayınlanan Küresel Riskler Raporu'nda 16. sırada yer alırken, bu yıl kısa vadeli en büyük küresel risk olarak değerlendiriliyor.

İş dünyası olarak teknolojinin ve dijitalleşmenin fırsatlarından yararlanırken, aynı zamanda risklere karşı hazır ve korunaklı olabilmeliyiz. Siber saldırılar karşısında, güvenlik çözümleri yeteneklerinin artırılması, geleceğe dair planlamalar yapılırken, kurumlarımızın güçlü bir siber saldırıya uğrayabilme riskinin hiç azımsanmaması gerekiyor. Önleyici tedbirlerin alınması her geçen gün daha da önemli hale geldi.

En önemli ticaret ve yatırım ortağımız Avrupa 2030'a kadar dijital kapasitesini, insan kaynağını ve altyapısını önemli ölçüde geliştirmeyi hedefliyor. AB Dayanıklılık Yasası başta olmak üzere, uluslararası veri akışları, veri gizliliği gibi, dijital dönüşümü çok boyutlu ve bütüncül ele almaya yönelik pek çok yeni mevzuat ortaya konuyor. Bu dönemde söz konusu düzenlemelere erken uyumun sağlanması şirketlerimiz için rekabet avantajı yaratacaktır.

Değerli Konuklar,

Raporda öne çıkan az önce değindiğim konu başlıkların tümünün bir ekonomik sonucu veya bağı olduğu aşikâr. Bu sebeple, çözümleri her ne kadar uluslararası iş birliği gerektiren konular bile olsa Türk iş dünyası olarak bizlerin farkındalığı ve atacağı adımlar oldukça kıymetli.

Bugün raporun sunumunda ve panelde bizlerle birlikte olan kıymetli uzmanlara ve katılımınız için sizlere çok teşekkür ediyorum.